

Energi i berget

Energin i berggrunden kan tas till vara med hjälp av en bergvärmepump. En fördel med bergvärmepumpsystem är att de kräver liten skötsel. En nackdel är att de har relativt höga investeringskostnader och att man blir långsiktigt beroende av el för uppvärmning.

När energipriserna stiger kan bergvärme vara ett alternativ för att minska uppvärmningskostnaderna. Bergvärmepumpens miljöpåverkan beror på vilken el som används. Strävar man efter en liten miljöpåverkan så bör man köpa miljömärkt el från förnyelsebara energikällor. Sedan september 2015 ska alla nya värmepumpar ha en energimärkning i enlighet med Ekodesigndirektivet. Alla bergvärmepumpar har märkts med samma energiklass.

Hur fungerar en bergvärmepump?

En värmepump fungerar enligt samma princip som ett kylskåp. I kylskåpet tas värme inifrån skåpet och avges på skåpets baksida. En bergvärmepump tar värme från berget och avger den till huset som ska värmas. För varje kWh el som värmepumpen behöver för att arbeta får man ut ungefär 4 kWh värme till huset. Om gratisenergin från berget har en "hög" temperatur och husets värmesystem håller en låg temperatur får man den bästa värmefaktorn, det vill säga mest värme till huset i förhållande till hur mycket el värmepumpen drar.

En värmepump kan hämta gratisvärme från olika värmekällor där berg och uteluft är vanligast för villor. Fördelen med att använda berg är att det håller samma temperatur året om medan uteluften är kallast då värmen behövs som bäst. Investeringskostnaden är dock högre för bergvärme jämfört med en luftvärmepump eftersom borrhningen är kostsam.

Om husets energianvändning är låg kan det vara svårt att motivera en hög investeringskostnad och då kan uteluft vara ett intressant alternativ. Om huset har en stor tomt med lättgrävd mark eller gränsar till en sjö kan jord- eller sjövärme vara intressant. Kostnaden är då ca 10 000 kr lägre jämfört med ett borrhål.

Hur dimensioneras anläggningen?

Värmepumpen dimensioneras efter husets energianvändning och värmebehov. En tumregel är att välja en värmepump med en värmeeffekt på 60-75 procent av husets maximala effektbehov. Då täcks ungefär 95 procent av energibehovet för värme och varmvatten av värmepumpen. Det innebär att

värmepumpen behöver en kompletterande värmekälla under de kallaste dagarna. Ofta är det en elpatron som sitter i värmepumpen men det kan även vara en separat el- eller biobränslepanna.

Det finns idag även varvtalsstyrda bergvärmepumpar. Dessa dimensioneras för att täcka hela husets maximala effektbehov och är mer energieffektiva än vanliga värmepumpar, men också dyrare i inköpskostnad.

För att bergvärmepumpen ska leverera så mycket värme som möjligt är det viktigt att borrhålet är tillräckligt djupt och att husets värmesystem är injusterat så att inomhustemperaturen inte blir högre än nödvändigt. En värmepump är effektivare om den utgående temperaturen till radiatorsystemet är så låg som möjligt. I vissa hus kan det vara nödvändigt att installera fler radiatorer eller byta till större radiatorer för att kompensera för att värmepumpen använder lägre temperaturnivåer om man tidigare hade en el- eller bränslepanna.

Golvvärme i kombination med en bergvärmepump är ett bra alternativ med anledning av att ett sådant system endast ska ha cirka 25-30 grader från värmesystemet. På Energirådgivningens hemsida kan du göra en översiktlig beräkning som visar om ditt hus har tillräckligt stor radiatoryta: [Bedömning av radiatoryta](#).

Är bergvärme lönsamt?

Om installation av bergvärme är lönsamt eller inte beror på en rad faktorer och därför måste man göra en kalkyl för det aktuella huset. Eftersom investeringen är stor blir lönsamheten bättre för hus med en hög energi-användning. Nedan följer ett exempel på en lönsamhetskalkyl.

Kalkylen avser en villa på 150 kvadratmeter med vattenburen elvärme. Familjen förbrukar ungefär 25 000 kWh om året. Om vi utgår från att 5 000 kWh är hushållsel kvarstår 20 000 kWh som går till husets uppvärmning och varmvatten. Värmeeffektbehovet beräknas vara 10 kW och värmepumpen dimensioneras till ca 6 kW. Den kan då spara ungefär 12 000 kWh per år. Elanvändningen till värmepumpen är 6 000 kWh och 2 000 kWh till "spetsvärmen". Om elpriset är 1,5 kr/kWh¹ blir besparingen ca 18 000 kr/år. Med en investeringskostnad på 160 000 kr tar det ungefär 9 år innan investeringen är intjänad. Om den gamla pannan

¹ Genomsnittligt totalpris på el som betalas av hushållskunder (SCB, 2015)

ändå måste bytas bör man bara räkna lönsamheten på merkostnaden mellan värmepumpen och en ny panna. Andra faktorer som kan räknas in i en lönsamhetskalkyl är till exempel värdet att få mer utrymme i huset när oljepannan och oljetanken försvinner. Taxeringsvärdet ökar, hur mycket beror på husets läge. Om du har haft en oljepanna och en låg huvudsäkring kan du bli tvungen att byta till en större säkring vilket kan bli cirka 1 000 kr dyrare per år i elnätsavgift. Det är möjligt att använda ROT-avdraget vid installation av bergvärmepumpar, du kan då dra av en del av arbetskostnaden vid installation av värmepumpen. Avdraget gör entreprenören vid faktureringen.

Styr- och reglersystem

Styr- och reglersystemet anpassar den mängd värme som behövs för att du ska få rätt temperatur inomhus även när utomhustemperaturen varierar. En givare som känner av temperaturen utomhus och/eller inomhus skickar information till reglerventilen. Den öppnar eller stänger så att mängden varmt vatten som går ut till radiatorerna anpassas efter det aktuella värmebehovet. För att regleringen ska fungera bra är det viktigt att givaren placeras så den ger rätt värde. Kontrollera att givaren inte sitter så att den påverkas av sol eller andra värmekällor. Läs på om hur din reglercentral fungerar så att du kan trimma systemet eller ta hjälp av en fackman och passa på att få en genomgång av inställningarna.

Checklista för bergvärme

Nedanstående checklista innehåller tips på vad man bör tänka på före installation av bergvärme.

1. Ta fram uppgifter på årlig energianvändning för husets uppvärmning under de senaste åren. Uppgifter finns på fakturorna från din energileverantör. Om du nyligen har köpt huset är det ingen nackdel att bo där ett år innan du köper en värmepump. Orsaken till det är att värmepumpen bör dimensioneras efter husets energianvändning och den kan ändras kraftigt vid ett ägarbyte.
2. Ta in offerter från minst tre leverantörer. Företaget bör vara medlem i branschorganisationen Svenska Kyl och Värmepumpföreningen, [SKVP](#).
3. Det bör vara minst 20 m mellan två olika borrhål. Undvik att borra närmare än 10 m från tomtgränsen för att minska risken att du stör grannens energibrunn och tvärtom. Man bör även undvika att borra närmare än 4 meter från huset. Mer information finns på www.geotec.se.
4. Är borrhålet tillräckligt djupt? Djupet på borrhålet bör vara ca 20 * värmepumpens effekt. Om värmepumpens effekt exempelvis är 6 kW räcker det om borrhålet är 20 * 6 meter, det vill säga 120 meter. Om huset ligger på en höjd kan ett djupare hål krävas eftersom det kan vara längre ner till grundvattennivån. Glöm inte eventuella utbyggnadsplaner när du diskuterar med installatören om hur stor effekt värmepumpen ska ha. Om borrhålet blir för kort kan det bara åtgärdas genom att borra ytterligare ett hål.
5. Du är skyldig att anmäla att du planerar att borra för bergvärme till kommunens miljö- och hälsoskyddskontor och i de flesta kommuner måste du söka tillstånd. Kostnad för anmälan är 0-3 000 kr.
6. För att en värmepump skall fungera bra och ha en hög verkningsgrad bör värmepumpen producera så låga temperaturer som möjligt, helst lägre än 55 grader. För varje grad höjd temperatur pumpen behöver producera blir den ca 2,5 procent mindre effektiv. Prova att öppna alla radiatorventiler helt och undvik att ställa möbler framför radiatorerna.

Radiatorsystem i hus byggda före 1984 är ofta dimensionerade för höga framledningstemperaturer från pannan. Radiatorerna i hus byggda före 1970 är ofta överdimensionerade vilket medför att en värmepump ofta fungerar bra i dessa hus. Om husets radiatorsystem kräver högre framledningstemperatur startar tillskottsvärmen (elpatronen, elkassetten eller bränslepannan) tidigare än vad som egentligen behövs. Det finns också en liten risk för att returtemperaturen från radiatorerna till värmepumpen blir för hög och då stannar värmepumpen.

Följande råd gäller vad man bör tänka på efter installation av bergvärmepump.

7. Om värmepumpen ersätter en ved- eller oljepanna kan ventilationen i huset minska eftersom murstocken blir kallare. Detta gäller om huset har så kallad självdragsventilation. Kontrollera vindsutrymmet regelbundet efter tecken på fukt. Du kan behöva installera ett element i källaren för att ersätta överskottsvärmen som pannan tidigare bidrog med. Det kan vara bra att montera regnskydd på skorstenen, fråga sotaren om tips.
8. För att få så effektiv drift som möjligt är det viktigt att alla inställningar är riktiga, till exempel hastigheten på cirkulationspumpen för husets värmesystem och för pumpen för vätskan som cirkulerar i borrhålet. Det är också klokt att tillåta någon grads variation av innetemperaturen, då startar kompressorn inte lika ofta och slits mindre.
9. Om du har en gammal oljecistern måste den åtgärdas eller rivas. Kontakta miljökontoret på din kommun för att ta bort den ur cisternregistret.
10. För månatlig statistik över elanvändningen så märker du om värmepumpen fungerar som tänkt.

Mer information

- Energimyndighetens [test av bergvärmepumpar](#)
- Broschyr från Energimyndigheten: [Välj rätt värmepump](#)
- På Svenska Kyl och Värmepumpsföreningens [hemsida](#) finns information om värmepumpar
- På [Värmepumpsforum](#) finns ett omfattande frågeforum om värmepumpar.